

Varga Piroska

KULTÚRGYÁRAK

Felhagyott ipari épületek, mint kulturális színterek

Varga Piroska

KULTÚRGYÁRAK

Felhagyott ipari épületek, mint kulturális színterek

DLA TÉZISFÜZET

MESTERMŰ:

*Rudapithecus Látványtár és Tanösvény
Felsőtelekes-Rudabánya, Magyarország*

Témavezetők:
Karácsony Tamás DLA
Dr. habil Vasáros Zsolt DLA

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
ÉPÍTÉSZMÉRNÖKI KAR, ÉPÍTŐMŰVÉSZETI DOKTORI ISKOLA
2018.

ÖSSZEGZÉS

Értekezésem a felhagyott ipari épületek kulturális alapú revitalizációs lehetőségeit járja körül. Minthogy a téma és a megvalósult példák száma nagy, így a végső, még részletesebb vizsgálatomat három magyarországi, karakterében nagyon eltérő példára szűkítettem: a Zsolnay Kulturális Negyedre, az Ózdi Kultúrgyárra és a rudabányai Rudapithecus Látványtár és Tanösvényre.

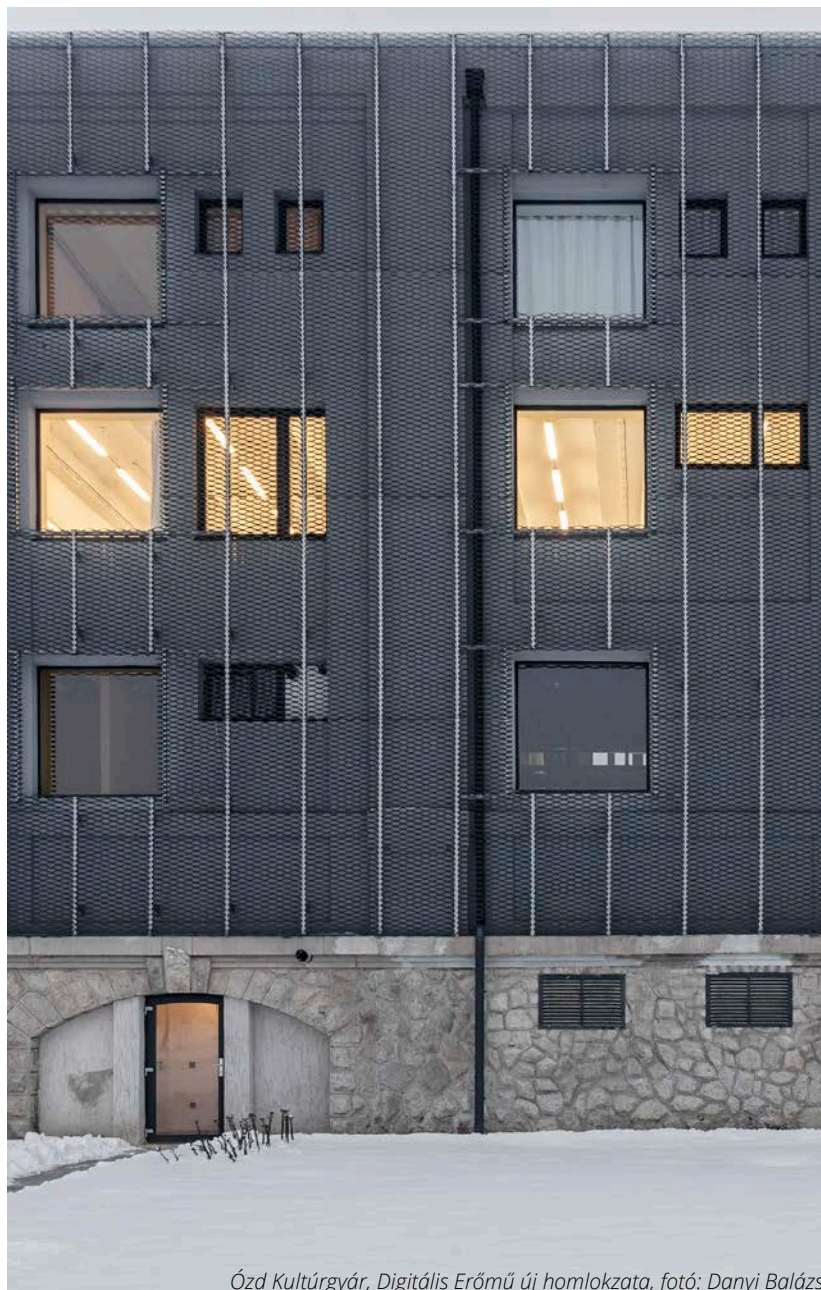
A három projekt - magyarországi viszonylatban - az elmúlt 10 év kiemelkedő ipari revitalizációs munkájának tekinthető. Tekintettel arra, hogy disszertációm egyik fő célja a további itthoni revitalizációs projektek elősegítése, legpraktikusabb és legadekvátabb, ha aktuális magyarországi példákat elemzek és azok eredményeit, nehézségeit, tervezési kérdéseit mutatom be. A dolgozatomban említésre került magyarországi és külföldi ipari revitalizációs projektek, előképek, nagy többségét lehetőségem volt személyesen is bejárni, így az empirikus elemzések tárgyává tehettem.

Másrésről, e három példa kiválasztása részben személyes indíttatású is, mivel Herczeg Lászlóval és Csontos Györgyi tervezőkkel lehetőségem volt találkozni is és hosszan beszélgetni a projektjeikről, ezáltal részleteiben megismerhettem azokat. Mindemellett a rudabányai projekt a tanösvény kialakításának egyik tervezője is lehettem.

A megismert (bemutatott) magyarországi példák és a mester-munka alapján látható, hogy Nyugat-Európához képest itthon, régió szinten az ipari revitalizációs projektek még hatalmas elmaradással küzdenek, ugyanakkor egy-egy épület vagy egy konkrét gyárterület új funkcióval történő megtöltése, területi újrahasznosítása sikeres és említésre méltó példa lehet.

Azonban fontos figyelembe venni, hogy a régiós és országos fejlesztési stratégia kidolgozásához hosszútávú tervezésre lenne szükség, amely megbízhatóbb jogi és politikai háttérrel igényel, mint amiben most élünk. Ennek ellenére - ahogyan az a tervezőkkel folytatott személyes interjúim során is több alkalommal felmerült - a szakemberek alapos tudásának és elkötelezettségének köszönhetően, amennyire a körülmények engedték minden - már megvalósult - projektet alapos felkészülés előzött meg.

A Zsolnay Kulturális Negyed esetében egy minden részletre

Ózd Kulturárgár, Digitális Erőmű új homlokzata, fotó: Danyi Balázs

kiterjedő műemléki felmérés és értékleltár készült. Ózd esetében az építész több évtizedes helyismerete és kutatásai meg tudták alapozni az időszükében lévő tervezői munkát. Rudabányán a paleontológusok és geológusok előtanulmányai segítettek nagyban a tartalmi részek elkészítését. A végeredményhez tehát szükséges volt, hogy a tervezők nyitottak és együttműködőek legyenek a területet jól ismerő szakemberekkel.

Sajnos hazánkban jelenleg nem csak az ipari örökségvédelem van gondban, hanem az egész magyar kulturális örökségvédelem is. Lóvei Pál művészettörténész, a Magyar Tudományos Akadémia doktorának szavait idézve: *“A kevésbé összetartozó szakterületek 2001-es egybevonása apránként a műemlékvédelem teljes felszámolásához vezetett. Még mindig van néhány kitűnő szakember itt-ott, de Magyarországon az állami műemlékvédelem – a tevékenységnek az Európában, Amerikában, Ausztráliában, az ázsiai országokban érvényes értelmében – legkésőbb 2011-ben megszűnt, azóta csak utóvédharcok folynak”*.

Disszertációmban – bár fontosnak tartottam az ipari örökségvédelem alaphelyzetének ismertetését Európa és Magyarország szinten - a várossal való együttműködéssel kiegészítve kifejezetten építész tervezői szemmel tanulmányoztam a fejlesztéseket, melyben főként az épületeket érintő átalakulásokra helyeztem a hangsúlyt. Az örökségvédelem problémás helyzete ellenére azt láthatjuk, sok kezdeményezéssel, tudással és olyan megvalósult projektekkel büszkélkedhetünk országszerte, amelyek mind a szakmai mind nemzetközi kulturális platformon méltón megállják helyüket, amit a nemzetközi szinten jelentős építészeti elismeréseik és az ipari rehabilitált területek látogatottsága is alátámaszt.

A gyárfelújítási programok közvetlen fejlesztő hatással vannak környezetükre. **A kulturális rehabilitáció során a régi gyárépületekbe betelepült új funkció lehetőséget biztosít arra, hogy az ipari területet magába foglaló várost vonzó kulturális centrummá alakítsa, emellett alternatívát nyújthat egy új, tudásalapú gazdaság kialakulásához is.**

1 Ficsor Benedek: Darabokra hullott az örökségvédelmi rendszer, 2017. június 23, link: <https://mno.hu/grund/darabokra-hullott-az-oroksegvedelmi-rendszer-2404751>, megtekintve: 2017. december 30.

TÉZISEK

Az ózdi kémények felrobbantása, 2001-ben

Ipari örökség, mint kérdéses érték

Magyarország sajátos történelme jelentősen befolyásolja viszonyunkat az ipari épületekhez és hozzáállásunkat az ipari örökség kérdéseire.

Mindez a példaértékű Nyugat-Európai fejlesztésekhez képest más, sokszor eleve korlátozott lehetőséget nyújt. A jelentős késéssel megindult iparosítás, a Monarchia időszakának kiemelkedő felfutása, majd az I. és a II. világháború veszteségei után az 50-es és 60-as évek túlzott nehézipari fejlesztései, végül a rendszerváltást követő radikális gazdasági átalakulás kifejezetten nem kedvez az ipari örökség védelmének és megőrzésének, továbbá ellehetetleníti a nagyívű koncepciók kiérlelését.

Mindennek következménye, hogy az ipari örökség tekintetében nem alakult ki széleskörű társadalmi egyetértésen alapuló értékeltető szemlélet, így a védelem és megtartás elemi lépései - mint értékkataszter, műemlékiség - is kérdésesek. Ebből kifolyólag a hazai ipari örökség megőrzésének egyik alapvető problémája, hogy az érdekelt szakmai és társadalmi csoportok elszigetelten, helyi szinteken, szűk körben vívják sokszor reménytelen harcukat a politikai, gazdasági és szociális színtereken

2

Szokatlan értékek: épület, tárgy, szellemiség, közösség és hagyomány rétegei

Az egykori és mára javarészt vagy teljesen felhagyott iparterületek, és az egyes ipari épületek védelmének más értékes épületekhez képest meghatározó lehet az integrált örökségvédelem jelentősége.

Ennek lényege, hogy nem csak a helyhez kötött épített, és a helyhez kapcsolódó tárgyi, azaz materiális emlékek védelmére terjed ki, hanem az ehhez szervesen tartozó szellemi örökséget is figyelembe veszi.

A kutatás során szerzett tapasztalataink is ezt igazolták vissza: a rendszerváltás után, de részben már előtte megindult a nehézipar, a bányászat és általában az ipari szektor eróziója, az anyagi javak pusztulálása és amortizációja mellett csekély figyelem irányult az egykori dolgozók, családok és közösségek felé. A megfigyelt külföldi és hazai sikeres példák mindegyike erősen alapoz a még létező szellemi kötelékekre, a kapcsolódó hagyományok és emlékek körére. Mindez jó és reménykeltő alapot képezhet egy sikeres fejlesztéshez, a megőrzésnek mindenesetre alapfeltétele lehet.

Digitális Erőmű reprezentatív tere, fotó: Danyi Balázs

Kiállítás a Ruhr Múzeumban, fotó: Matthias Dusch

Kultúra és közösség: kivételes fejlesztő erő

A felhagyott ipari épületek revitalizációs programjai - elsősorban a léptékük és egyediségük okán - közvetlen fejlesztő hatással lehetnek a tágabb környezetükre is.

A sikeres példák jó része kulturális jellegű beruházás volt, ennek oka a térbeli lehetőségeken és adottságokon túl a fejlesztéseket katalizáló közösségi kezdeményezésekben, vagy a szellemi örökségre alapozott koncepcióban keresendő. Ismerünk alulról jövő jó példákat és magas politikai szinten eldőlt jól megvalósított koncepciót is.

A kulturális funkció mindig feltételez egy közösséget, aki használja, látogatja és/vagy működteti az új funkciót. A kultúra közösség-teremtő szerepű, ennél fogva a régi gyárépületekbe betelepült ilyen jellegű új funkció lehetőséget biztosít arra is, hogy az általában zárványként fennmaradt épületek, és azok környezete az azokat magába foglaló város vonzó lokális központjává alakítsa.

Landschaftspark Duisburg Nord, , fotó: Michael Latz

“Nagyléptékű” komplexitás a tervezésben

A barnaövezetek rehabilitációjának kérdésköre sok szempontból igen összetett, ez alól a tervezés sem kivétel.

A legtöbb esetben nem csak építészeti kérdés, hanem komoly gazdasági, szociológiai, környezet- és természetvédelmi, és nem ritkán politikai döntések is befolyásolják egy ipari épület vagy terület értéké nyilvánítását, majd megőrzését, és fejlesztését. Az eltérő szempontokat különböző szakmák szakértői, a tervezés esetében szaktervezők képviselik.

Az értékmegőrző és értékközpontú hasznosítások érdekében az eltérő szakmai szempontokat együttesen, de különböző súllyal érdemes kezelni, a közreműködő szakértők és tervezők összehangolása, moderálása viszont gyakran az építész tervező feladata. A folyamat bonyolultsága sok esetben túlmutat a megszokott generáltervezői szerepkörön, részben a társadalmi beágyazottság, részben pedig a szellemi örökség megteremtésének szándéka miatt.

5

Heterogenitás: adottság és a továbbépítés elve

Mind az egyes épületek, mind pedig a nagy, sokszor városi léptékű felhagyott ipari területek revitalizációja során alapvető jelentőségű az építészeti eszköztár megismerése, dokumentálása és tematizálása. A jó ipari épületek egyik sajátossága, mondhatni alapvetése a flexibilitás, amely elsősorban a térbeli kialakításban érhető tetten. Az alapvető technológiai váltások, drasztikus változások során az épületek sem tudták kompromisszumok, jelentősebb átalakítások nélkül befogadni az új funkciót, így átalakítások, bontások, bővítések, hozzáépítések, továbbépítések történtek, az építészet folyamatosan követte a funkciót.

Az ipari épületek sajátos kialakítása, rövidebb-hosszabb életciklusai különleges, az építészetben másutt ennyire markánsan nem megfigyelhető helyzetet teremtenek, amely a továbbépítést is meghatározhatja.

A sikeres revitalizációs példák esetében megfigyelhető, hogy az eredetiséget és különlegességet nyújtó egyedi térélmények, a jellemzően additív közeg megmarad, a heterogenitás markáns jellemzője marad az együttesnek. Ez a tervezési hozzáállás azonban az eredeti kontextus történeti, épületrégészeti, és egyéb materiális, valamint szellemi érték-rétegeinek feltárásából származhat, azok továbbrétegzése lehet a javasolt tervezési koncepció.

Zsolnay Kulturális Központ színessége fotó: Varga Piroska

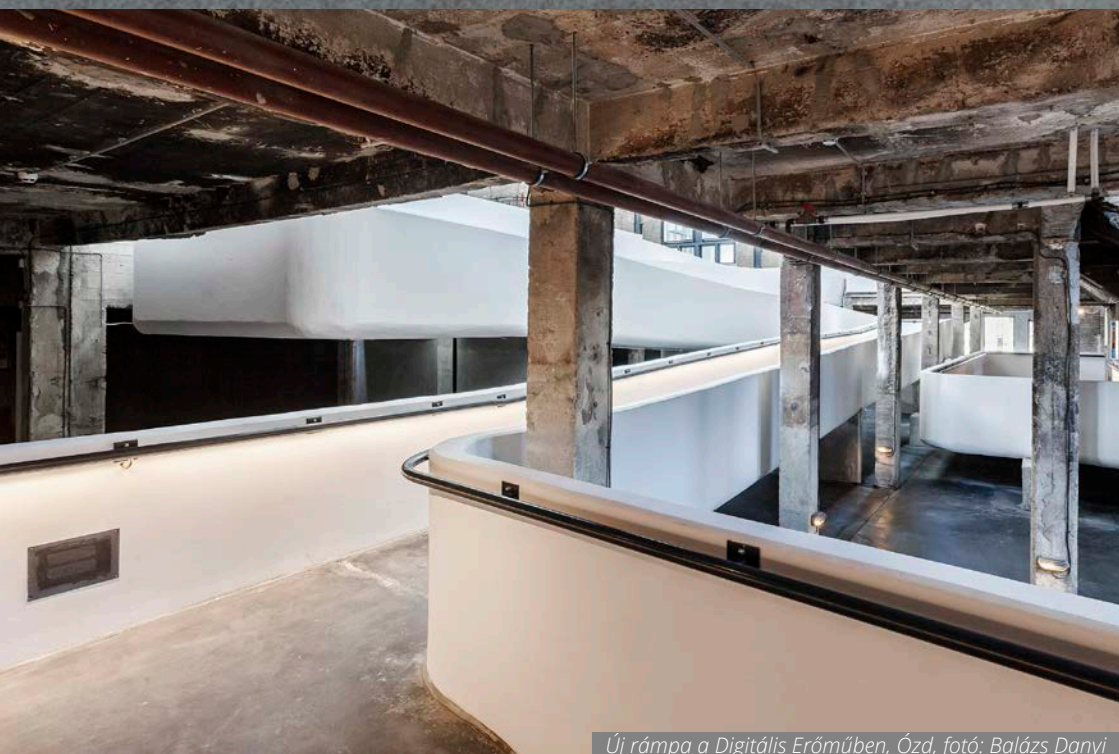

Téralkotás: a funkcióváltás következményei

Az ipari épületek térszerkezete, funkcionális elrendezése általában jelentősen eltér a lakó- vagy középületektől, az azokban fellelhető térigényektől és építészeti-belsőépítészeti elvárásoktól. Ez elsősorban a térbeli dimenziókban és a tértípusok egymáshoz viszonyított arányában érhető tetten.

A cellás típusú helyiségek aránya viszonylag alacsony, ezek hasznosítása egy revitalizáció esetében viszonylag egyszerű. A nagy, jellemzően raktár- vagy gyártó-szerelő terek, csarnokok esetében jóval több kérdés merül fel, egyrészt a méretbeli adottságok, másrészt az ipari funkcióból eredő más típusú komfort okán.

Funkcióváltás esetén az építészeti tervezés lényegi eleme az adott új funkcióhoz illeszkedő alkalmas terek kialakítása. A nagyléptékű terek esetében át kell hidalni az új - és drasztikusan más - komfortigények építészeti következményeit, ugyanakkor élni lehet a terek adta különleges "dimenziókkal". A megvalósult példák többféle építészeti-tervezői attitűdöt mutatnak. A sokszor emblematikus homlokzati architektúra megtartása komoly kompromisszumokkal jár a belső komfort kialakítása érdekében, máskor ez háttérbe szorul. A tervezői koncepció alapvető eleme a karakter, azaz "szokatlan" értékek együttállásának megértése, annak értékelése és továbbírása.

Új rámpa a Digitális Erőműben, Ózd, fotó: Balázs Danyi

Tanösvény "C" kilátópont, Rudabánya, fotó: Vasáros Zsolt DLA

MESTERMŰ

*Rudapithecus látványtár és Tanösvény,
Felsőtelekes-Rudabánya, Magyarország*

projekt elnevezés: Rudapithecus látványtár a Majomszigeten
projekt kód: ÉMOP-2.1.1/B-12-2012-0082
megrendelő: Rudabánya Önkormányzata – Szobota Lajos polgármester,
Dr. Sallai Árpád címzetes főjegyzőtervezési időszak : 2013-2014
kivitelezési időszak : 2015-2016

építész vezető tervező: Dr habil Vasáros Zsolt DLA

építész tervezők: Megyesi Zsolt, Nagy Gábor, Sasvári Áron,
Somlai Anikó (Narmer Építészeti Stúdió)

Antal Gabriella, Borzsák Veronika, Varga Piroska
(BORSOD2050 projekt – BME Építőművészeti Doktori Iskola)

építész munkatársak: Bandur-Juhász Emőke, Eisrich Ágnes,
König Anna, Török Bence

tartószerkezet: Blasius Norbert (X-pol Kft.)

Kovács Olivér, Dr. Szendefy János (Eferre Kft.)

épületgépészet: Makáry Csaba, Mottl Tamás (Agorex Kft.)

épületvillamosság: Nyári Ilona (Libella Lux Kft.), Peták András (VA-IQ Kft.)

betontechnológia: Varga Péter István DLA (VPI Stúdió Kft.)

konyhatechnológia: Kaszab Piroska (Multi Konyha Kft.)

tűzvédelem: Horváth István, Brindzik Orsolya (Pentamer Kft.)

geodézia: Mislai Ferenc (Mester-Geo Kft.)

talajmechanika: Szántó Roland (Alap-Geo Kft.)

paleontológus szakértő: Dr. Kordos László

akadálymentesítés: Kormányos Anna

BIM tanácsadás: Szilágyi Balázs (Körös Consult Kft.)

fotók: László János, Lovas Klára, Dr. habil Vasáros DLA

A szerzőség megoszlása a következő a Tanösvény épületei esetén:

B1, B2 stég és B3 tűzrakóhely és a C kilátó épületeknél

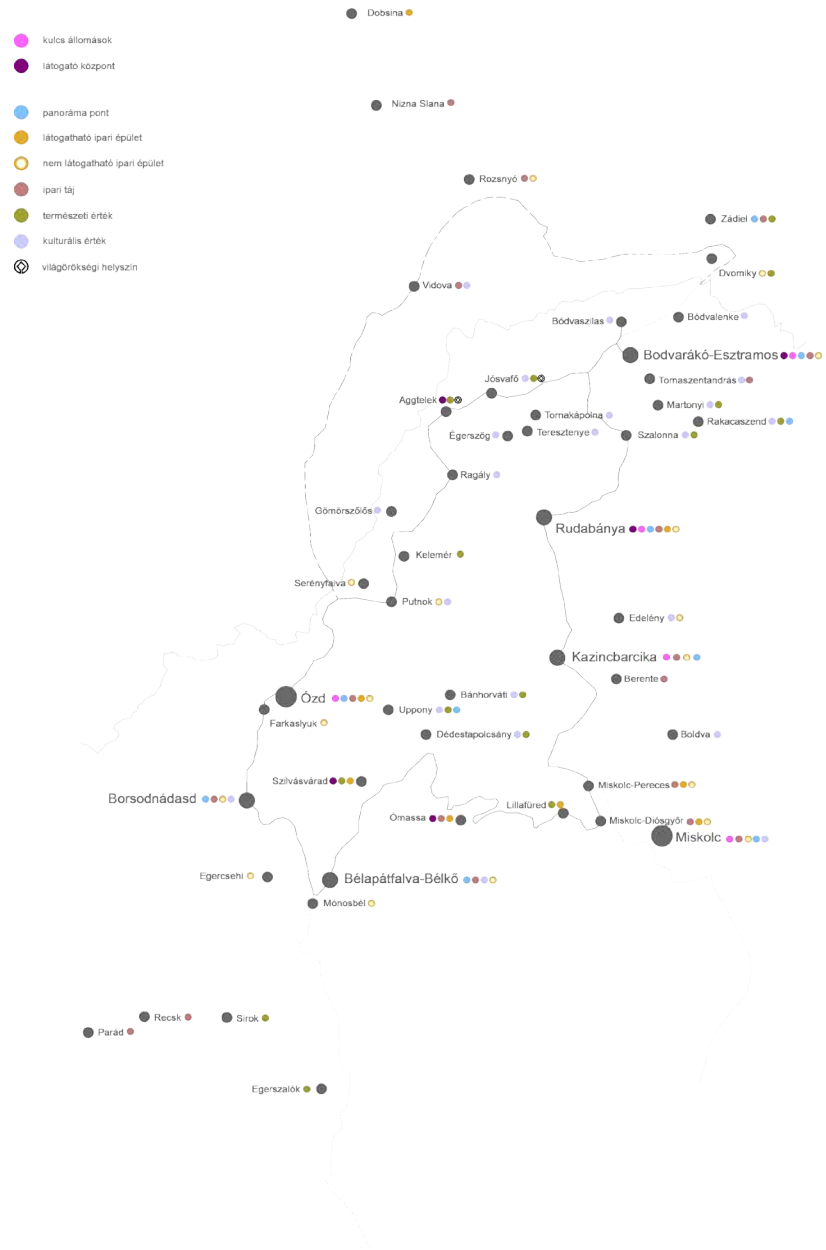
Varga Piroska 1/3 rész, Dr. habil Vasáros Zsolt DLA, Borzsák Veronika 2/3 rész

D kilátóépület

Varga Piroska 1/3 rész, Dr. habil Vasáros Zsolt DLA, Antal Gabriella 2/3 rész

Rudabányai bányató távlati képe, Rudabánya fotó: László János, CIVERTAN

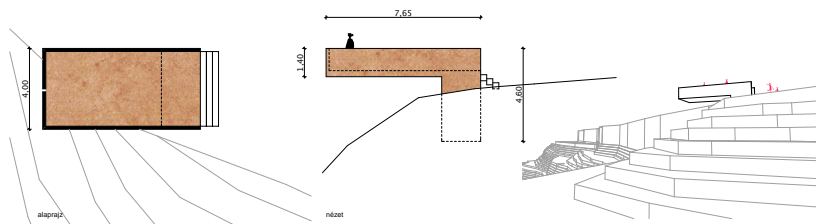
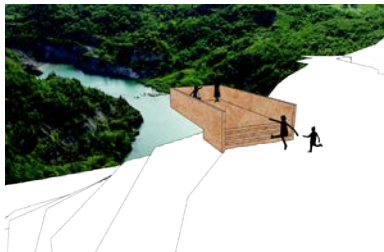
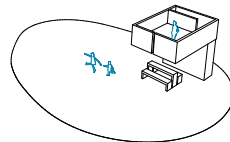
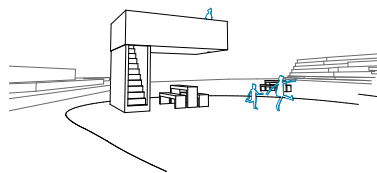
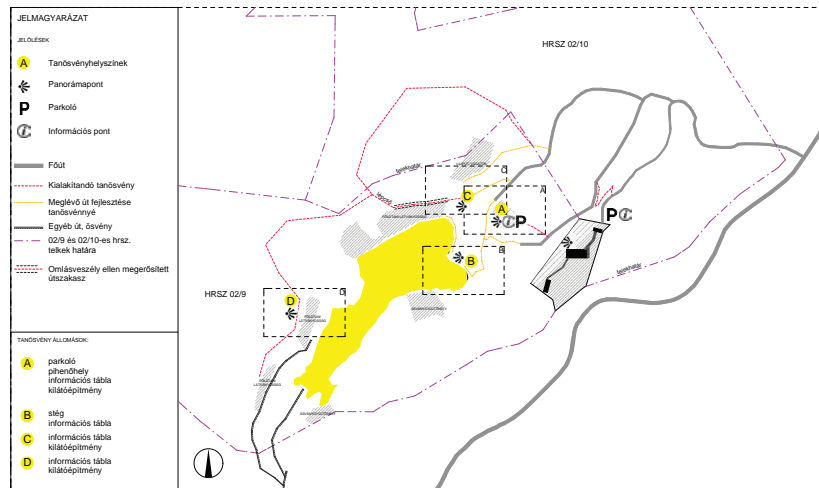
BORSOD2050 - Hajrá, ipari táj! Tájértúra térkép

Előzmények

A BORSOD2050, Hajrá, ipari táj! c. doktori kutatás keretében született meg a javaslat a rudabányai térség ipari-, természeti és kulturális örökségeinek egységes bemutatására és kezelésére. A doktori kutatás keretében Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi határán elhelyezkedő, Magyarország egyik legelmaradottabbnak számító régiójával foglalkozott. A projekt célja volt a terület természeti-, kultúrtörténeti és ipari értékeinek tudatosítása, perspektívák, víziók, inspirációk felmutatása, elsősorban az ipari örökségvédelem és az építészet tárgykerében. A doktori kutatás keretében megfogalmazódott egy olyan lehetséges fejlesztési irány, amely nem törli el az ipari múlt hagyományát; a terület egy régió szintű tematikus út során ismerhető meg, amelynek néhány állomása építészeti terv formájában el is készült.

Az ipari táj túra egyik kiemelt állomása maga Rudabánya volt, amelyet már az ókortól kezdve vasérc és egyéb színesfémek bányászatának fontos helyszínékként tartottak számon. A mára már várossá nőtt település - kisebb nagyobb megszakításokkal - a XX. század fordulóján már Európa egyik legkorszerűbb bányaüzemének számított, majd a II. világháború után ismét ugrásszerű fejlődésnek indult. A vasércbányászatot és a vasércdúsítást a gazdaságtalan működés okán végül 1985.végén szüntették be. A város mára sajnos korábbi ipari örökségének nagy részét elvesztette, az építmények zöme lebontásra került. A megmaradt értékek megőrzése és hasznosítása érdekében a "Közösség és építészet" tematikus évének doktori kutatása keretében koncepció szinten több koncepció szintű projekt lehetőségét ismertette a BORSOD 2050 csapat a város vezetői számára Vasáros Zsolt DLA témavezetőnk jóvoltából, köztük az alábbiakat:

- Városközpont kialakítása a felhagyott MÁV területeken;
- Régi osztályozó és anyagszállító csúszdák visszaidézése;
- A jelenleg vízzel elárasztott bányavasút visszaállítása;
- A városon kívüli bányaterület rekultiválása és a Rudapithecus lelőhely bemutatása

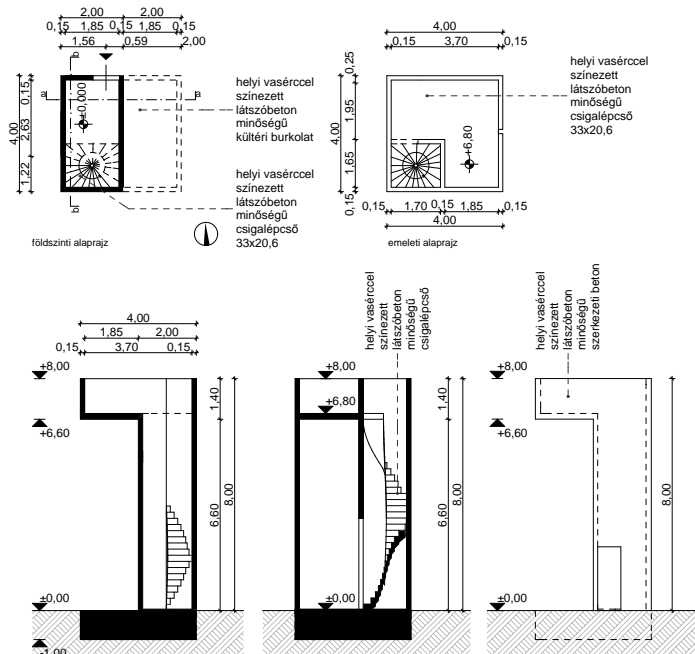

Részlet a Tanösvény engedélyezési tervéből

Közös egyeztetések nyomán végül a Narmer Építészeti Stúdió generál tervezői (vezető tervező: Vasáros Zsolt DLA) generál tervezésében, valamint a BORSOD 2050 kutatócsoport részvételével elkészültek 2012-ben a Rudapithecus Lelőhely védőépület együttes és tanösvény engedélyezési tervei. A történet következő állomása, Narmer Építészeti Stúdió a BORSOD 2050 csapat részvételével 2012 őszén beadott turisztikai pályázat támogatást nyert. Sajnálatos módon a projekt nem nyerte meg a tervek megvalósításához szükséges teljes összeget, de a település ekkor úgy döntött, hogy csökkentett tartalommal és jelentős saját vállalással mégis belevágnak a megvalósításba. 2015 tavaszán el is indult és őszi befejeződött az építkezés első üteme. A Rudapithecus Látványtár a Majomszigeten elnevezésű (ÉMOP-2.1.1/B-12-2012-0082 számú) támogatási projekt keretében egy fogadóépület, egy védőépület (bemutatóhely) és a tanösvény egyes elemei valósultak meg. A projekt elnevezését az inspirálta, hogy az itt talált ősmajom lelet(ek) miatt a helybeliek ma is Majomszigetnek hívják a lelőhelyet.

Rudapithecus lelőhely története

A Rudapithecus lelőhely története 1967-ben vált ismerté először a nagyközönség számára, miután a rudabányai geológus Hernyák Gábor 1965-ben rábukkant az állkapocstörödékre a bánya területén. A lelet jelentőségét két évvel később Kretzoi Miklós ismerte fel – néhány napnyi tanulmányozást követően ő vélte ugyanis elsőként egy 6-10 millió évvel ezelőtt élt lény maradványát felfedezni a csontdarabban. Felfedezését a Magyar Nemzet 1967. október 10-i számában osztotta meg a nyilvánossággal. A lelet azért számított egyedülállónak, mert a benne talált emberszerű „ősmajom” voltaképpen rendszertanilag nem majomnak számított, mivel már épp elindult az emberré fejlődés hosszú útján. Kretzoi Rudapithecus hungaricusnak nevezte el. A lelőhelyen célzott helyszíni kutatások indultak, melyek során azóta mintegy háromszáz ősmajom maradványa került elő. Ahogy Kordos László professzor írja: “A Rudapithecus és lelőhely együttese azért hungarikum, mert Magyarország területéről került elő, és azért globális jelentőségű, mert az ember, a Homo eredetének világszerte meghatározó bizonyítéka. Természetesen máshol is vannak hasonló korú és jelentőségű leletek. Európában

Részlet a Tanösvény kiviteli tervéből

főleg Spanyol- és Görögországban, Afrikában pedig Kenyában és Namíbiában.” Az ásatásokon és hozzájuk szervesen csatlakozó anyagfeldolgozások keretében azóta százával azonosítottak más gerinces és egyéb élő-lényeket, egyúttal adtak támpontot a tízmillió évvel ezelőtti környezet tudományos alapú rekonstrukciójához.

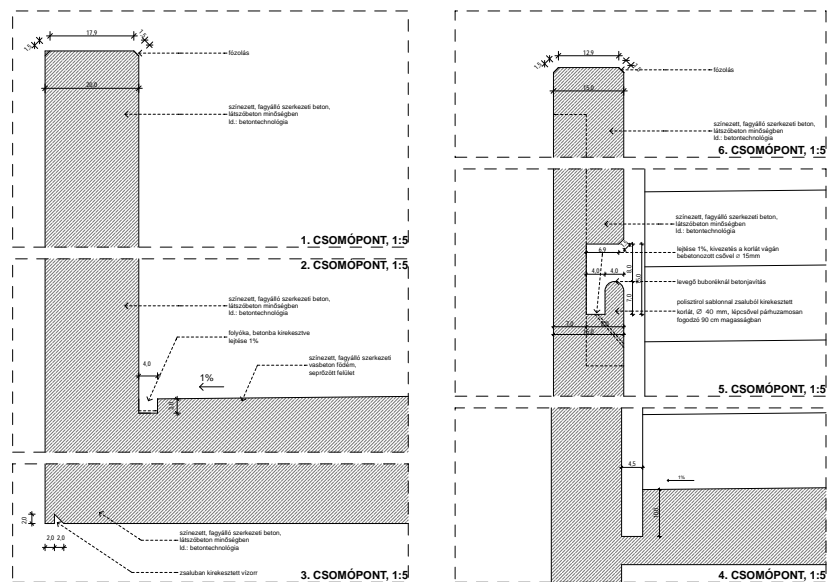
A helyszín és ezáltal a tervezési projekt egyediségét a külszíni fejtésből keletkezett – időközben vízzel megtelt - teraszos bányagödör és a lelőhely adta, amely így az idők során az ország egyik legmélyebb és talán legkülönlegesebb azúrkék állóvizévé vált. A tó körül található területet mára benőtte az erdő - látványossága és geológiai érdekességei miatt kedvelt kirándulóhelyként tartják számon. A kirándulók bár sok ösvényt, útvonalat kikapostak a területen, de mindezt egységes koncepció nélkül. A tervezett tanösvény célja a geológiai, régészeti és ipartörténeti emlékek egy vonalra való felfűzése volt.

A terület fejlesztése 1977-ben kezdődött el: első lépésként az ősmajom lelőhely fölé védőtető került, illetve egy nagyobb területet bekerítetttek, valamint ezzel egyidejűleg – parkolóval és büfével - egy minimális infrastruktúra is kiépült. Idővel azonban a fenntartás és kezelés nehézségei amortizálták a létesítményt - a 2000-es évekre a védőtető megmaradt torzóján kívül csak nyomokban lehetett felfedezni az egykori bemutatóhelyet.

A tanösvény tervezése

A tanösvény helyszíneinek kiválasztása esetében a legfontosabb szempont a helyszínek tájba illesztése volt (ellentétben a Látványtár létesítményeivel, ahol a paleontológusok által kijelölt pontos lelőhelyekhez kellett alkalmazkodni, ezért a konkrét helyhez való viszonyulásuk volt az irányadó).

A tanösvény terveiből végül három kilátó, két darab stég és a táborúzrakóhely készült el, melyek esetében a helyszínek pontos pozíciójának kiválasztása több helyszíni bejárás eredménye volt. A kiválasztásban tervezési szempont az előbbieken említett tájba való illeszkedésen felül a pontok közötti át- és összelátások, valamint a bánya által képviselt történeti, természeti, geológiai és ipari örökség értékeinek megjelölésére és bemutatására való alkalmassága volt.

Részlet a Tanösvény kiviteli tervéből

kivitelezés folyamata, Rudabánya, fotó: Vasáros Zsolt DLA

Az elképzelés szerinti több tucat információs tábla a geológiai, ipartörténeti, földtani, őslénytani és természetrajzi ismereteket közvetíti, a Rudapithecus tudásanyag pedig a látogatóközpontban és a védőépületben, azaz a Látványtárban jelenik meg. A tanösvény a valamikori vasércbánya területét jelenleg részlegesen, a jövőben már teljesen bejárva fontos geológiai, régészeti és ipari műemléki ismereteket nyújtva gazdagítja a látogatókat. Az útvonal alapját az 1999-ben Varjas L., Nagy K. és Kovács G. által készített "Rudabánya felhagyott vasércbánya idegenforgalmi fejlesztési koncepciója, hasznosítási lehetőségei" című megvalósíthatósági tanulmányterv adja, kiegészítve Kordos László Dsc. professzor és Hadobás Sándor nyugalmazott múzeumigazgató információival, mindezeket a hely jelenlegi adottságaira szabva.

A terv kialakításánál fontos cél volt, hogy az funkcionális és egyszerű maradjon, valamint hogy minimális, de markáns eszközzel tegye lehetővé a helyszín turisztikai célponttá való átalakítását.

A bányászat felhagyása után a felszín beerdősült a lelőhely környezete az Aggteleki Nemzeti Park kezelésébe került, a teraszos bányaművelés több helyütt érzékelhető. A tavat északkeletről tudjuk megközelíteni, az aszfaltútról lehajtva jutunk a tanösvényhez, amely a bányató környékén vezet végig. A nagyjából három kilométer hosszúságú tanösvény négy kiemelt helyszínnel, ezen kívül kisebb pihenő állomásokkal rendelkezik.

A tanösvény koncepciója főbb jellemzőit tekintve alapvetően az ásványgyűjtésre, a különleges panorámára, a víz közelségére, illetve a bányaterület közeteinek bemutatására épül.

A tanösvény nagy részén murvával szórt út vagy döngölt földút vezet, melyet átlagosan 150 méterenként padok szegélyeznek. Az útvonal részeként kilátó pontok, információs táblák, padok valamint stégek kerültek elhelyezésre. A fontosabb helyeken információs tábla segíti a területtel való ismerkedést.

A tanösvény négy kiemelt helyszíne:

- „A” – kilátó
- „B” – stégek és tűzrakó hely
- „C” – kilátó
- „D” – kilátó és pihenőpont.

Tanösvény "D" jelű kilátó tornya, Rudabánya, fotó: Vasáros Zsolt DLA

Az építmények homlokzata látszóbeton minőségű monolit szerkezeti vasbeton. Az épületek minimalista látszóbeton architektúrájával az ipari világ hangulatának visszaidézése volt a cél. Az épített elemek pigmenttel színezett betonból készültek, amely a vasérc színének hatását adja vissza. Az építmények alapvetően mindenfajta gépészetet és elektromosságot mellőznek, mivel fontos szempont volt, hogy minél kevesebb lehetőséget adjunk a rongálásra. A tanösvény keretében huzamosabb tartózkodásra alkalmas építmény a tervek szerint nem került kialakításra.

A három kilátó kialakításában hasonló, azokat vasbeton lemez és mellvéd alkotja. A helyszín adottságai szerint az „A” építmény egy platón ül, a „B” építmény felemelve eső ellen is védelmet tud nyújtani, a „C” építmény pedig a fák lombkoronájába felnyúlva panorámát biztosítja.

Összességében jellemző, hogy a tervezett formákban fellelhető egyfajta szokatlan, egyszerű, monolitikus, - ha úgy tetszik, időtlen - karakter. A táj és a történelmi rétegek egyedisége olyan váratlan és kihasználatlan értéket képvisel, amelynek kiaknázása egyedülálló lehetőség – amely egyszersmind - építészeti igazodási pontot, referenciát is adhat, amennyiben helyesen fogalmazzuk meg kérdéseinket. Ezen igazodási pontokat jelen esetben azonban inkább az elméleti és történelmi események nyomai, nem is annyira a valós építmények jelentik. A bányából maradt tájseb, a különleges azúrkék színű tó, a város jelenlegi nehéz helyzete összességében nagyon erős kontrasztot képeznek. A kilátók egyszerű, mégis funkcionalista formája - a látogatóközponttal együttesen – ezen a sokrétűség a bemutatását igyekszik megoldani.

Tanösvény "A" jelű kilátója, Rudabánya, fotó: Vasáros Zsolt DLA

Tanösvény "A" jelű kilátójának lépcső részlete, Rudabánya, fotó: Varga Piroska

Tanösvény "B" jelű stégjei, Rudabánya, fotó: Vasáros Zsolt DLA

Tanösvény "B" jelű stégjei, Rudabánya, fotó: Vasáros Zsolt DLA

Tanösvény "C" jelű kilátója, Rudabánya, fotó: Vasáros Zsolt DLA

Tanösvény "D" jelű kilátója, Rudabánya, fotó: Varga Piroska

Tanösvény "D" jelű kilátójának lépcső részlete, Rudabánya, fotó: Varga Piroska

Tanösvény "D" jelű kilátójának korlát részlete, Rudabánya, fotó: Varga Piroska

Tanösvény beton padjai és információs táblái, Rudabánya, fotó: Varga Piroska

Tanösvény információs táblái, Rudabánya, fotó: Varga Piroska

A MESTERMŰRŐL MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Vasáros Zs., Rudapithecus Now! Synergie of Cultural, Natural and Industrial heritage. In: Bassa, Lia-Kiss, Ferenc (eds.), Proceedings of the TCL2016 Conference. Tourism and Cultural Landscapes: Towards A Sustainable Approach, 12-16 June, 2016 Budapest, Hungary, INFOTA, 2016, 599-411.

Vasáros Zsolt DLA: Tízmillió éves történet a monolit tömbök között, <http://epiteszforum.hu/tizmillio-eves-tortenet-a-monolit-tombok-kozott>

Antal G., Borzsák V., Tánczos T., Varga P., Borsod2050-Hajrá, ipari táj! Átjáró 2013/1, 59-70.,

Antal, G., Borzsák, V., Tánczos T., Varga P.: Hajrá Borsod ipari táj! / Ipari táj rehabilitációja az északmagyarországi periferián. In Szabó L. (szerk.), Közösség és Építészet/Community and Architecture. Yearbook of the Doctoral School of Architectural Design, 2012, Budapest: BME Építőművészeti Doktori Iskola, 12-19.

Antal, G., Borzsák, V., Tánczos T., Varga P.: BORSOD 2050 – Ipari táj rehabilitációjának lehetőségei Észak-kelet Magyarországon/BORSOD 2050 – Go Borsod Industrial Landscape! In Szabó L. (szerk.), "A kicsi szép" / "Small is beautiful". Yearbook of the Doctoral School of Architecture, 2013, Budapest: BME Építőművészeti Doktori Iskola, 14-23.

DÍJAK

2017: Highlights of Hungary – döntős

2017: S.ARCH AWARD Hong Kong – honorable mention

2017: LANXESS Colored Concrete Works Award 3. díj

2016: Média Építészeti Díja – Zsúri különdíja

2016 Piranesi Díj – shortlist

2016: Betonépítészeti Díj I. díj

RECENZIO

Botzheim B.: Az ősök helye. Rudapithecus Látványtár, Felsőtelekes, Régi-Új Magyar Építőművészet 2016/06., 16-21.

Tatai, M. (szerk.): Építész Évköny MMXVI Architect's Yearbook. Magyar Építész Kamara Nonprofit Kft. 2017., p. 21.

Csontos Gy.: Hungarikum a hungaricusnak. Építészet – Újrahasznosított ipari táj és régészeti örökség Rudabányán. Magyar Idők 2016. november 26.

Zsuppán András: Őrület Rudapithecus Látványtár. Az üresség múzeuma. Heti Válasz, 2017.08.24.

Wesselényi-Garay Andor: A semmi múzeuma. Rudapithecus látványtár, Rudabánya-Felsőtelekes. Metszet, 2017/4, 10-17.

Martinkó József: Kapocs. Rudapithecus Látványtár épületei és tanösvénye a Majomszigeten. Octogon 135, 2017/3, 70-87.

Lamers, Emiel: Helyszínen öntött vasbeton a Majomszigeten/Cast-in-situ on Monkey Island. Piranesi No. 39, VOL. 25, 2017 Autumn, 144-151.

VARGA PIROSKA (1982)

TANULMÁNYOK

2015	V4 Heritage Academy: 7th Summer Training Course in Management of UNESCO World Heritage Cultural Sites in Visegrad Countries, Selmecbánya
2014	Mome ID kurzus - UI design
2010 - 2013	BME Építőművészeti Doktori Iskola
2009 - 2011	Budapesti Corvinus Egyetem és az ISES közös szervezésében kulturális örökség menedzsment és fenntartható fejlődés szakképzése
2001- 2008	BME Építészmérnöki Kar, Középülettervezési Tanszék,
2004 - 2005	Lisszaboni Műszaki Egyetem Építészmérnöki Kar

MUNKAHELYEK

2014 - 2015	KÖME program- és önkéntes szervező
2013 -	meghívott óraadó (BME Középülettervezési Tanszék)
2012 -	Grafit Műterem Kft ügyvezetője
2011	építész tervező MARP Kft.
2010	építész tervező Apostroph Kft
2009	építész tervező a Kis Péter Építészműtermében
2008	építész tervező Luca Gazzaniga Architects Studio, Lugano, Svájc
2007	N&n galériában és Nagy és Társa építész irodában, kiállítás szervezés és építészeti tervezés

DÍJAK, SZAKMAI SZERVEZETEK, KÖZÉLETI TEVÉKENYSÉGEK

2012	Kulturális Örökség Menedzserek Egyesület alapítótagja és alelnöke
2010	Szubjektív Budapest Térképek, 2. díj
2008 -	MÉSZ tag
2008-	ICOMOS tag
2008	MÉSZ-MÉK diplomadíj
2008	ALUTA diplomadíj
2008	Építészetfejlesztésért Alapítvány 2. díja

OKTATÓI TEVÉKENYSÉG

2017-	Integrált társművészeti tervezés, Metropolitan LAB, műteremvezető
2017-	Lakberendező képzést tervezési tárgy oktató, Soter-Line

2015-	Project Design angol nyelvű tárgy ,konzulens
2013-	Középülettervezési c. tárgy konzulens
2012	Alkotóhét tervezés (Kovács Zsófiával)
2010-	“Térkompozíció” és “Építészetalapjai” c. tárgy,konzulens

KIÁLLÍTÁSOK

2015	Identitások, Galéria 8 kiállításának arculati terve
2014	Macskaköves Tanösvény, az Utánam Srácok projekt keretében
2013	BORSOD 2050 – Hajrá, ipari táj! FUGA Budapesti Építészet Központ (04.09-04.25)
2013	BORSOD 2050 – Hajrá, ipari táj! Miskolci Galéria (01.24-04.02)
2012	BORSOD 2050 – Hajrá, ipari táj! Miskolci Galéria Ózdi Múvelődési Intézmények “Olvasó” (09.24-11.06)
2012	BME_DLA_MOST_2.0 c. kiállítás, FUGA Budapesti Építészeti Központ
2011	BME_DLA_MOST c. kiállítás, FUGA Budapesti Építészeti Központ
2010	Szubjektív Budapest Térképek, Rejtett Útvonal c. installáció, Fislí Évával és Róbert Júliával

PUBLIKÁLÁSOK, KONFERENCIÁK

2015	poszter kiállítás a Az ICOMOS 50 éve és az Ipari Örökség Éve c. konferencián
2015	BORSOD2050 projekt folytatása és a Rudabányai építkezések bemutatása, az Északkelet-Magyarország Ipartörténetének Ápolásáért Alapítvány és az MTA Miskolci Területi Bizottsága IX. Fazola Fesztivál keretében
2015.	poszter kiállítás a TICCIH/ICOMOS Ipari Örökség Szakbizottság konferenciáján “A szocialista korszak ipari öröksége: értékek és hasznosítás” címmel
2015	szakértőként részvétel az “Industrial Heritage: Historical Context, Social Challenges and Management Opportunities
2014	BORSOD 2050 - Hajrá, ipari táj c. projekt publikálása, ÁTJÁRÓ 2013/1. szám, ISSN 2064-0862, 59-70 pp
2013	BORSOD 2050 - Hajrá, ipari táj c. projekt bemutatása a The 2nd Heritage Forum of Central Europe, krakkói konferencián
2013	Varga Piroska: Kultúrgyarak Európánan, DLA Építőművészeti iskola évkönyv 2011/ 2012 (ISSN 2063-5982), p. 61-68.
2012	Antal, Borzsák, Tánczos, Varga: BORSOD 2050 - Hajrá, ipari táj - rehabilitációs lehetőségek észak-kelet magyarországon, DLA Építőművészeti iskola évkönyv 2011/ 2012 (ISSN 2063-5982), p. 12-19.
2011	Újítás a régiben - Bode Museum http://magyarmuzeumok.hu/tema/258_ujitas_a_regiben
2009	OUTPUT Évkönyv - Book(binding) house

FŐBB MUNKÁK JEGYZÉKE

2017-	Nagykőrösi Arany János Közérdekű Muzeális Gyűjtemény belsőépítészeti terve (tervezőtársak: Répay Dorottya, Fekete Ivett, Menkó Márta - építés alatt)
2017-	Tihanyi családház koncepció és kiviteli terve (tervezőtársak: Fekete Ivett, Kiss Viktor - építés alatt)
2016-	Balatonfüredi volt Szent Margit templom és volt zsinagóga kulturális újrahaznosítása, Zsidó Kiválóságok Háza kiviteli tervei és belsőépítészete (Sugár Péter DLA-val, tervezőtársak: Balázs Marcell, Boda Judit, Fekete Ivett, Pentaller Dorottya - megépült)
2016	Fortuna étterem átalakítás (tervezőtárs: Boda Judit - megépület)
2016	Language Solutions Kft nyelvskola belsőépítészeti (Szántay Zsófiával - megépült)
2015-	Bionikai Innovációs Központ koncepció és engedélyezési terve (Balázs Mihály Építésműterme, vezető tervező Balázs Mihály DLA, Tarnóczky Tamás DLA tervezőtárs: Bordás Mónika)
2014-	ÉMOP-2.1.1/B-12-2012-0082 „Rudapitechus látványtár a Majomszigeten” Rudabánya Rudapithecus lelőhely védőépület együttes és tanösvény kiviteli terveinek elkészítésében való részvétel NARMER Építész Stúdióval - megépült
2014	FlashKART gokart pálya belsőépítészete (BYTHEWAYarchitects - Török Bence)
2014	Ybl ház 1.em 3-as számú lakásátalakítás tervezés, Budapest
2013	Óvoda és bölcsőde bővítés belsőépítészete, Lauchringen, Németország (Kronavetter Péterrel, Szigeti Nórával-megépült)
2013	Nagytétényi családi ház koncepció terve (Szigeti Nórával)
2013	Liliput Családi Napközi belsőépítészete, Budapest (Török Bencével, Szigeti Nórával - megépült)
2013	Bányatörténeti és Geológiai Tanösvény és kilátópontok engedélyezési terve, Rudabánya (Narmer Stúdió, Antal Gabriella, Borzsák Veronika)
2012	Vitéz utcai lakásátalakítás tervezése és művezetés, Budapest
2012	Kézilabdacsarnok engedélyezési és kiviteli tervei, Gödöllő (MAPR Kft- Gyürki-Kiss Pál, Dévényi Márton)

JELENTŐSEBB PÁLYÁZATOK

2014	Milánói 2015-ös EXPO pavilon ötlet pályázata , Seres Szilviával és Tamás Marcellal
2011	Gösta, Serlachius Múzeum bővítés pályázat a MARP Kft-vel (Gyürki-Kiss Pál, Dévényi Márton és Holicska Ádám)
2011	8x8x8 Jászberény Országzászló emlékmű Kronavetter Péterrel, Török Bencével, Németh Ákossal,
2010	Pestszentimrei Óvoda pályázat - MEGVÉTEL, Gönczi Anikóval, Kronavetter Péterrel, Németh Ákossal és Török Bencével, MEGVÉTEL
2010	Maribori Kortárs Központ tervpályázat a Budapest Építőművészeti Múteremmel, Dévényi Tamással, Valkai Csabával, Mihály Eszterrel és Már Miklóssal
2010	Székesfehérvár Nemzeti Emlékhely építészeti tervpályázat Kis Péter Építésműtermével
2008	Budapest Szíve pályázat ONL Hungary Kft és a Munkacsoport.net MEGVÉTEL
2007	„Reményt és jövőt adok Nektek” Paneltemplom pályázatra a templom-ház című munka Németh Ákossal. 3. HELYEZÉS

